

Opetussuunnitelma

Sanataidekoulu Kita (työnimi) 2021

Sanataiteen perusopetussuunnitelma

Yleinen oppimäärä (500h)

SISÄLLYSLUETTELO

1. Sanataidekoulu Kitan toiminta-ajatus

1.1. Oppilaitoksen arvot, painopistealueet ja oppimiskäsitys

1.2. Oppilaitoksen toiminta-ajatus, toimintakulttuuri, työtavat ja oppimisympäristöt

1.3. Sanataidekoulun henkilöstö

2. Laki taiteen perusopetuksesta, taiteen perusopetuksen opetuksen yleisen oppimäärän tehtävä ja yleiset tavoitteet, sanataiteen opetuksen tehtävä ja tavoitteet

2.1. Laki taiteen perusopetuksesta

2.2 Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.3. Sanataiteen opetuksen tehtävä ja tavoitteet

3. Opetuksen rakenne ja laajuus, opintojen kesto ikäryhmät ja ryhmäkoko, Yhteisten opintojen opintokokonaisuudet ja laskennalliset laajuudet

3.1. Opetuksen rakenne ja laajuus

3.2. Opintojen kesto, ikäryhmät, ryhmäkoko ja opettajat

3.3. Yhteisten opintojen opintokokonaisuudet ja laskennalliset laajuudet

4. Teemaopintojen kokonaisuudet, niiden tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet

4.1. Teemaopintojen kokonaisuudet ja niiden tavoitteet

4.2. Teemaopintojen keskeiset sisällöt ja laskennalliset laajuudet

5. Oppimisen arviointi, oppimäärän yksilöllistäminen yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa

5.1. Oppimisen arviointi ja todistus

5.2. Yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa

6. Oppimäärän yksilöllistäminen ja henkilökohtainen opetussuunnitelma

7. Toiminnan kehittäminen

LIITE, TAULUKOT: Opintojen keskeiset sisällöt ja laskennallisten laajuuksien erittely

1. Sanataidekoulu Kitan toiminta-ajatus

Kirjan talo -Bokens hus ry on perustettu vuonna 2008 ja yhdistyksen tarkoitus on ylläpitää (sana)taiteen yhdistysten tiloja Turussa, välittää taiteilijapalveluita, toimia sanataiteiden työllisyyden kehittäjänä alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä edistää luovaa lukutaitoa ja kirjallisuuden yleisötyötä. Kirjan talo on toteuttanut useita soveltavan sanataiteen hankkeita vuodesta 2009 alkaen. Viime aikoina hankkeet ja palvelut ovat kerääntyneet muistin ja osallisuuden kysymysten ympärille.

Kirjan talo on pitänyt Sanataideohjaamisen akatemiaa vuodesta 2017 alkaen ja kouluttanut sanataiteen ohjaajia yhdessä Turun sanataideyhdistyksen kokeneiden toimijoiden kanssa. Vuodesta 2018 asti Kirjan talo on toiminut sanataiteen valtakunnallisessa kehitysverkostossa aktiivisena jäsenenä. Vuonna 2019 Kirjan talo julkaisi ensimmäisen sanataiteen menetelmiä ja metodeja yhteentuovan kirjan Sanataidetta on! Kirja sai keväällä 2020 vuoden sanataideteko palkinnon. Palkinnon rahat Kirjan talo ohjasi sanataideohjaajan koulutusselvityksen tekoon.

Sanataidekoulu Kratin päättäessä toimintansa vuonna 2019 Kirjan talo otti tehtäväkseen uuden sanataidekoulun perustamisen Turkuun.

Sanataidekoulu Kitaa ylläpitää Kirjan talo - Bokens hus ry, joka on vuonna 2007 perustettu kirjallista ilmaisua edistävä, voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen yhdistys. Vuodesta 2008 lähtien se on toiminut Turussa Aurajoen rannalla (Linnankatu 24). Kirjan talo on järjestänyt kirjoittajakursseja, kirjallisia tapahtumia sekä soveltavan

taiteen palveluita vuodesta 2009. Sanataidekoulu Kitan opetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamien opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetussuunnitelmaa. Sanataidekoulu sitoutuu aktiivisesti opetussuunnitelman kehittämiseen.

1.1. Oppilaitoksen arvot, painopistealueet ja oppimiskäsitys

Arvot

Sanataidekoulu Kitan toiminnan keskiössä on tasa-arvo. Toiminnassa korostuu ihmisten tasa-arvoinen kohtelu sukupuolesta, alkuperästä, uskonnosta, mielipiteestä tai vakaumuksesta riippumatta. Sanataidekoulu sitoutuu toiminnassaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä kunnioittamaan sukupuolen moninaisuutta. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet ovat opetuksessa keskeisessä roolissa. Kukin ryhmä laatii yhdessä opettajan kanssa lukuvuosittain “tasa-arvoisen toiminnan säännöt”, joiden kautta hahmotetaan oppilaiden ajatuksia tasa-arvosta sekä sitä, kuinka käytännön toimenpiteillä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voidaan edistää ryhmän sisällä.

Sanataidekoulu pyrkii mahdollisimman laajaan saavutettavuuteen ja kattavaan esteettömyyteen. Sanataideopetus ei sulje ketään pois välineiden, kehollisten vaatimusten tai saavutettavien tilojen takia. Sanataideopetukseen on mahdollista osallistua, vaikka oppilas puhuisi suomea toisena kielenä. Oppilaan on mahdollista hakea vapautusta lukukausimaksuista taloudellisten syiden perusteella. Sanataidekoulu Kita tukee inklusion periaatetta. Inklusion onnistunutta toteutumista tukee mm. se, että opetusryhmien koko säilytetään maltillisena (max 12 osallistujaa). Näin opettaja voi kohdata oppilaat yksilöllisesti, heidän omista lähtökohdistaan.

Painopistealueet

Kitan opetuksen tavoitteena on kehittää eri kulttuurien ymmärtämistä ja tulkitsemista sekä opettaa ajattelun taitoja. Sanataiteen painopistealueeksi on Kitan opetuksessa määritelty yhteisöllinen kirjoittaminen ja monimediaisuus. Yhteisöllisen kirjoittamisen

keskiössä on laaja tekstikäsitys ja ajatus kirjoitetun ja puhutun kielen yhteisöllisestä ja kommunikatiivisesta luonteesta. Laajan tekstikäsitksen mukaan tekstejä voidaan tuottaa ja vastaanottaa kirjoitetussa, puhutussa, visuaalisessa, audiovisuaalisessa ja digitaalisessa muodossa. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle valmiudet tarkastella kirjoittamista vuorovaikutteisena prosessina sekä oppia tarkastelemaan omaa identiteettiään osana omia yhteisöjään sekä ajallista jatkumoa. Yhteisöllinen kirjoittaminen on yhdessä ja toiselle kirjoittamista. Se korostaa empatian ja vuorovaikutuksen merkitystä kirjoitus- ja lukemisharrastuksessa ja vahvistaa hyvinvointia sekä kokemusta omasta toimijuudesta. *Monimediaisuus* liittyy läheisesti monilukutaidon käsitteeseen. Moniamediasuuden teemaopinnoissa tutustutaan mm. pelikirjoittamiseen sekä erilaisiin audiovisuaalisiin tapoihin tuottaa ja tulkita tekstiä.

Sanataidekoulun painopistealueet korostuvat teemaopinnoissa, joissa tutustutaan mm. Lavarunouteen sekä erilaisiin digitaalisiin alustoihin. Sanataideopetuksessa hyödynnetään myös Varsinais-Suomen rikasta kulttuurikenttää: tutustutaan paikallisiin taidelaitoksiin sekä vapaan kentän toimijoihin. Lukuvuoden aikana tehdään yhteistyötä mm. Kirjallisten yhdistysten, teatterin, kirjaston, museoiden ja gallerioiden kanssa.

Oppimiskäsitys

Sanataideopetus perustuu ihmiskäsitykseen, jossa ihminen on ainutlaatuinen ja alati muuttuva. Vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ihminen vaikuttaa aktiivisesti omaan elämäänsä ja ympäröivään maailmaan. Taidekasvatuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan aisti- ja tunneherkkyyttä, lisätä itsetuntemusta ja tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Keskeistä on oppilaan luovan ajattelun ja toiminnan tukeminen. Sanataidekoulun oppimiskäsitys on konstruktivistinen.

Opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen ymmärretään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi taitojen ja tietojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Taiteen oppiminen on pitkäjänteinen ja kokonaisvaltainen prosessi. Opiskelu on tavoitteellista, ja erilaisissa tilanteissa työskennellään opettajan ohjauksessa, vuorovaikutuksessa opettajan ja ryhmän kanssa sekä itsenäisesti. Opettajalla on keskeinen merkitys sekä oppilaan

opiskelutaitojen että oppimisympäristöjen kehittämisessä sellaisiksi, että erilaisten oppilaiden edistymisen ja yhdessä tekeminen on mahdollista. Opettaja pyrkii luomaan ryhmään sallivan ja tasa-arvoisen ilmapiirin, jossa kukin oppilas saa mahdollisuuden osallistua ja tulla kohdatuksi turvallisesti omana itsenään. Oppilaalla itsellään on aktiivinen rooli opiskelussa ja oppimisessa. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan elämismaailma. Oppimisen lähtökohtia ovat tutkiva oppiminen, ilmiöpohjainen oppiminen sekä toiminnallinen lähestymistapa opittaviin asioihin. Toisten kuunteleminen on keskeistä oppimisessa. Tämä tarkoittaa myös opettajan kykyä kuunnella oppilaita sekä reagoida oppilaiden toiveisiin, jotka liittyvät opetuksen sisältöön ja toteutukseen. Työtapojen tulee ohjata oppilasta arvostamaan kaikkien ryhmän jäsenten työskentelyä ja työn tuloksia.

1.2. Oppilaitoksen toimintakulttuuri, työtavat ja oppimisympäristöt

Toimintakulttuuri

Opetukselle luodaan sanataidekoulussa avoin ja salliva ilmapiiri, joka rohkaisee oppilasta ilmaisemaan itseään sekä kehittämään puhumisen, itseilmaisun ja kirjoittamisen taitoja. Opettaja asettaa oppilaiden kanssa yhdessä tavoitteita ryhmälle ja tukee oppilaita omien tavoitteiden saavuttamisessa. Oppilaat harjoittelevat myös vertaispalautteen antamista sekä itsereflektion taitoja.

Työtavat

Sanataidekoulu Kitan opetus järjestetään 6-12 oppilaan ryhmissä. Ryhmän fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta huolehtii opettaja, joka valvoo, että ympäristö ja ryhmän tilanne ovat suotuisia pitkäjänteiselle taiteelliselle työskentelylle ja yhdessä olemiselle. Oppiminen perustuu tekemällä oppimiseen, suunnitelmallisuuteen sekä kykyyn arvioida omaa oppimista. Sanataidekoulussa ei ole pääsykokeita ja oppilaat otetaan ryhmään ilmoittautumisjärjestyksessä. Sanataiteen perusopetuksessa työtapana on yksilö-, pari ja ryhmätyöskentely. Työskentelymuoto muotoutuu kulloisenkin tehtävän

mukaan. Lähiopetuksessa käytetään keskustelua ja toiminnallisia menetelmiä opetuksen tukena. Opetuksessa käytetään myös digitaalisia laitteita, joiden käyttö mahdollistetaan koulun puolesta ja joiden käyttö on riippumatonta siitä, onko oppilaalla laitteita käytettävissä omasta puolestaan.

Oppimisympäristöt

Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat oppilaan kasvua ja oppimista sekä antavat onnistumisen kokemuksia. Toimiva oppimisympäristö on ilmapiiriltään avoin, myönteinen ja oppilasta rohkaiseva. Oppilaalla tulee olla mahdollisuus asettaa omia tavoitteita, ja häntä kannustetaan työskentelemään itsenäisesti ja toisten kanssa. Oppilasta tuetaan löytämään sopivia työtapoja sekä kehittämään taitoja tavoitteelliseen ja pitkäjänteiseen opiskeluun. Teemaopinnoissa painottuvia opintoja voidaan toteuttaa myös tavallisesta poikkeavissa toimintaympäristöissä esim. palvelutalossa, kouluissa tai lavaruonustapahtumissa. Sanataideopetus ammentaa laaja-alaisista oppimisympäristöistä. Opetuksessa hyödynnetään perinteisten opetustilojen lisäksi uusia toimintaympäristöjä, jotka voivat olla uusia paikkoja, tiloja, yleisöjä, yhteisöjä tai mediaympäristöjä. Oppilaat kirjoittavat tekstejä myös kotona. Elämyksellisyyttä opetukseen lisätään mm. liikkumalla lähiympäristössä, tutkimalla luontoa ja käyttämällä monipuolisia työskentelytapoja. Oppilaat opettelevat ryhmänä antamaan ja saamaan palautetta ja näin tarkastelemaan omaa kirjoittamistaan. Opetuksessa tärkeää on luoda ilo ja halu kohti ideoita, mielikuvitusta ja tarinoita.

1.3. Sanataidekoulun henkilöstö

Sanataidekoulun toimintaa johtaa rehtori, joka vastaa yhdessä koulun opettajien kanssa opetussuunnitelman toteutumisesta. Sanataidekoulu Kitassa opetusta antavat opettajat, jotka ovat suorittaneet kirjallisuuden, luovan kirjoittamisen ja pedagogiikan opinnot, tai osoittaneet niitä vastaavaa käytännön kokemusta, tietoa ja tuntemusta. Sanataidekoulu pitää opettajien valinnassa tärkeänä opettajan läheistä suhdetta kirjallisuuteen ja omakohtaista kiinnostusta sanataiteen tuottamiseen.

Sanataidekoulun rehtorin tehtäväkuvaan kuuluu opettajien rekrytointi, markkinointimateriaalin valmistelu yhdessä Kirjan talon kanssa, toiminnan ja rahoituspohjan kehittäminen. Tämän lisäksi rehtori vastaa kunta- ja kirjastoyhteyksistä, sanataidekoulun sosiaalisesta mediasta ja oppilaiden, ohjaajien sekä vanhempien hyvinvoinnista sanataiteellisen kasvun äärellä. Rehtori osallistuu tarvittaessa myös Kirjan talon hallituksen kokouksiin.

2. Laki taiteen perusopetuksesta, Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tavoitteet ja Kitan sanataiteen perusopetuksen yleiset tavoitteet

2.1. Laki taiteen perusopetuksesta

Sanataidekoulun toimintaa ohjaa laki taiteen perusopetuksesta, jonka 1. §:n mukaan taiteen perusopetuksen tarkoitus on tuottaa tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteen alojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetuksen yhteydessä voidaan järjestää myös muuta taiteen edistämiseen liittyvää toimintaa. (Laki taiteen perusopetuksesta 21.8. 1998/633.)

2.2 Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tehtävä ja tavoitteet

Taiteen perusopetus on ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetuksen tehtävänä on tarjota oppilaille mahdollisuuksia opiskella taidetta pitkäjänteisesti, päämäärätietoisesti

ja omien kiinnostuksen kohteiden suuntaisesti. Opetuksella edistetään taidesuhteen kehittymistä ja elinikäistä taiteen harrastamista.

Opetus kehittää taiteenalan omia ominaisuuksia ja antaa valmiuksia hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkeaa-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetuksen tehtävänä on rakentaa kestävää tulevaisuutta taiteen keinoin. Opetus perustuu moniarvoiselle ja uudistuvalla kulttuuriperinnölle. Taiteenalan opetuksessa vahvistetaan oppilaan omaehtoisen ilmaisun, tulkinnan ja arvottamisen taitoja. Opinnot tukevat oppilaiden luovan ajattelun ja osallisuuden kehittymistä. Taiteen perusopetus vahvistaa oppilaiden identiteettien rakentumista ja kulttuurisen lukutaidon kehittymistä. Taiteen perusopetus luo edellytyksiä taiteen ja taidekasvatuksen kehittämiselle Suomessa. Taiteen perusopetuksen tehtävää toteutetaan yhteistyössä muiden taidekasvatusta antavien oppilaitosten ja tahojen kanssa paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän tavoitteena on elinikäisen taidesuhteen ja kulttuurisen osallisuuden edistäminen. Taiteenalan yleisen oppimäärän opinnot tarjoavat kiinnostavia ja monipuolisia mahdollisuuksia taiteen tekemiseen ja kokemiseen sekä taiteesta nauttimiseen. Oppilaita kannustetaan pohtimaan taiteen merkitystä omassa elämässään sekä vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä taiteen keinoin. Yleisen oppimäärän tavoitteena on lisäksi oppimisen ilon, opiskelumotivaation ja luovan ajattelun edistäminen. Opetuksessa huomioidaan oppilaiden yksilölliset oppimisen tarpeet ja lähtökohdat. Oppilaita kannustetaan ja ohjataan valitsemaan itselleen merkityksellisiä tapoja tehdä taidetta. Yleisen oppimäärän opinnoissa oppilaat kokeilevat, harjoittelevat ja soveltavat taiteenalan ilmaissuokeinoja moniaistisesti. Opetus tukee oppilaiden ajattelun taitojen ja monilukutaidon kehittymistä myös taiteiden ja tieteiden välisyyttä hyödyntämällä. Oppilaita kannustetaan tutustumaan taiteenalaan historiallisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

2.3. Kitan sanataiteen opetuksen tehtävä ja tavoitteet

Taiteen perusopetuksen sanataiteen yleisen oppimäärän yhteisissä opinnoissa opetus perustuu näkemykseen kielestä ja kirjallisuudesta taiteen ja koko yhteiskunnan pohjana. Sanataideopetuksen tavoitteena on kielen ja mielikuvituksen rikastuttaminen sekä oppilaan oman taiteilijuuden vahvistaminen. Sanataideopetus auttaa jäsentämään maailmaa sekä kehittämään kulttuurista lukutaitoa. Opetus tarjoaa monipuolisia kokemuksia, harjoittaa eläytymiskykyä, laajentaa sanavarastoa, auttaa rakentamaan oppilaan identiteettiä, tunneilmaisua ja vuorovaikutustaitoja. Opetuksessa korostetaan iloa, leikkiä ja ilmaisun vapautta, ja opetuksen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden kiinnostuksen kohteet ja toiveet. Oppilaita rohkaistaan yhdessä tekemiseen, uudenaikaisiin ympäristöihin tutustumiseen sekä eri sukupolvien ja kulttuurien kohtaamiseen.

Sanataideopetus perustuu laajaan tekstikäsitelmään: teksti voi olla kirjoitettua, puhuttua tai kuvitettua kieltä. Opiskelussa painotetaan sekä vastaanottoa että omaa tuottamista. Opetuksessa tuetaan myös monilukutaidon kehittymistä. Monilukutaito merkitsee taitoa vastaanottaa, tuottaa ja arvioida tekstejä monipuolisesti sekä käsitellä niitä erilaisten välineiden avulla.

Opetuksessa tutustutaan lukemisen ja kirjoittamisen perinteisiin muotoihin sekä uusien viestimien tuomiin mahdollisuuksiin. Erilaisten tekstien lukeminen ja tulkinta sekä medialukutaito ja mediakriittisyys kulkevat läpi koko opetuksen. Sanataidekoulun opetuksessa on tärkeää myös taiteiden välinen luova vuorovaikutus. Virikkeitä ja yhteistyötä haetaan niin teatterin, musiikin, kuvataiteen kuin sirkuksen parista. Yhteistyötä rakennetaan erilaisten projektien ja vierailujen muodossa. Opiskelussa keskeistä on taiteen tekeminen, kokemisen ilo sekä aito halu, taito, uteliaisuus ja uskallus tulkita taidetta persoonallisesti. Opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset erot ja tukea oppilaan kehittymistä hänen omista lähtökohdistaan. Tavoitteena on myös ohjata oppilasta keskittyneeseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentamaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä.

Sanataidekoulu Kitan teemaopinnot koostuvat keskenään vaihtoehtoisesta opintokokonaisuuksista. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee vuosittain. Monikeskitytään yhteisölliseen kirjoittamiseen ja ammennetaan alueen aktiivisesta toiminnasta esittävän sanataiteen saralla.

Yhteisötaiteella tarkoitetaan taidetta, jota tehdään jonkin yhteisön ehdoilla ja kanssa, yhteisön tarpeisiin. Yhteisötaidetta voi tehdä myös paikkasidonnaisesti ja sillä on sukulaisuutta ympäristötaiteeseen. Suoritettuaan sanataiteen perusopetuksen oppimäärän (500h) oppilas hallitsee sanataiteen ja kirjallisuuden peruskäsitteet, tunnistaa erilaisia kirjallisuuden lajeja ja erilaisia mediatekstejä, osaa antaa ja ottaa vastaan palautetta teksteistä. Sanataideopetuksessa oppilas kehittyy monenlaisten tekstien luomisessa ja hiomisessa sekä monilukutaidossa. Oppilas löytää itselleen kirjoittavan vertaisryhmän sekä oppii näkemään itsensä kirjoittajana ja oivaltaa sanataiteen laajat mahdollisuudet niin tulevassa opiskelussa kuin työelämässään. Oppilas oppii hyödyntämään muita taiteenlajeja ja koko ympäröivää maailmaa osana omaa kirjoittamistaan.

3. Opetuksen rakenne ja laajuus, Opintojen kesto, ikäryhmät, ryhmäkokoo ja opettajat, yhteisten opintojen opintokokonaisuudet, tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet

3.1. Rakenne ja laajuus

Perusopinnot muodostuvat 60 lähiopetustunnista lukuvuodessa. Lukukausi on 15 viikon mittainen. Osa oppitunneista voidaan pitää myös vakituisen opetusajankohdan ja -paikan ulkopuolella, mikäli se on tarkoituksenmukaista, esim. viikonloppuun sijoittuvina lyhytkursseina, kirjailijavierailuina, teatteri-, museo- tai kirjastokäynteinä.

Opetustuntimäärä taiteen perusopetuksen suorittavalle on Sanataidekoulu Kitassa 500 tuntia, joista yhteisiä opintoja on 300 tuntia ja teemaopintoja 200 tuntia. Opinnot koostuvat yhteisistä opinnoista ja keskenään vaihtoehtoisista opintokokonaisuuksista. Yhteisissä opinnoissa tutustutaan sanataiteen käsitteisiin, mahdollisuuksiin ja erilaisiin tapoihin tuottaa sanataidetta. Teemaopinnoissa oppilaat syventävät tietämystään sanataiteen lajeista sekä osallistuvat monitaiteellisiin projekteihin.

3.2. Opintojen kesto, ikäryhmät ja ryhmäkoko

Taiteen yleisen oppimäärän mukainen perusopetus sanataiteessa on suoritettu, kun oppilas on osallistunut 9 lukuvuonna opetukseen tai hän on osallistunut vähintään 7 lukuvuonna opetukseen ja suorittanut korvaavia opintoja todistetusti. Oppilas on kussakin ryhmässä maksimissaan kolme vuotta. Lukuvuosi koostuu 30 viikosta, jotka on jaettu teemoihin. Muualla taiteen perusopetuksen osioiden suorittaminen sanataiteessa luetaan oppilaalle hyväksi. Muilla taiteen perusopetuksen aloilla suoritettut opinnot hyväksiluetetaan soveltuvien osien, kuitenkin maksimissaan puolet suorituksen laajuudesta. Muualla tehdyistä suorituksista tulee olla kirjallinen todistus.

Sanataiteen perusopetusta annetaan kolmelle ikäryhmälle: 9–11-vuotiaat, 12–14-vuotiaat ja 15–17-vuotiaat. Vapaat oppilaspaikat täytetään lukuvuoden alussa ilmoittautumisjärjestyksessä. Aikaisemmin sanataidetta opiskelleille taataan jatkomahdollisuus siten, että he varaavat oppilaspaikan lukuvuoden lopussa seuraavaksi lukuvuodeksi. Ryhmäkoko on 6–12 oppilasta. Kunkin ryhmän opintokokonaisuuksia suoritetaan Sanataidekoulu Kitassa limittäin riippuen siitä, koska oppilaat ovat aloittaneet Sanataidekoulussa ja mikä on heidän lähtötasonsa.

3.3. Yhteisten opintojen opintokokonaisuudet, tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet

Yhteiset opinnot koostuvat neljästä opintokokonaisuudesta: Kirjoittajaksi kasvaminen (100h), Omaa ääntä etsimässä (80h), Tekstien maailmassa (60h) sekä Taide prosessina (60h). Sanataiteen yleisen oppimäärän yhteisissä opinnoissa oppilaat tutustuvat sanataiteen eri mahdollisuuksiin, käsitteisiin ja keinoihin.

1. Kirjoittajaksi kasvaminen 100 h

Opintokokonaisuuden päätavoitteena on kirjoittajaksi kasvaminen erilaisiin sanataiteen tekniikoihin, tyyleihin ja työtapoihin tutustumalla.

Tavoitteena on myös

- Tutustua sanataiteen peruskäsitteisiin ja -tekniikoihin.
- Ohjata oppilasta näkemään oma taiteen tekeminen arvokkaana ja tärkeänä.
- Tukea oppilaan omaa kirjoittajaidentiteettiä suhteessa kirjallisuuden ja sanataiteen traditioon.
- Ohjata oppilasta kehittämään itseään taiteen tekijänä ja refleктоimaan omaa kehitystään.
- Tukea oppilasta oman ja muiden potentiaalin tunnistamisessa ja palautteen antamisessa.
- Ohjata oppilasta tarkastelemaan omaa arjen ympäristöään sekä erilaisia medioita.

Keskeiset sisällöt

- Kaunokirjallisuuden päälajeihin tutustuminen historiasta nykypäivään (proosa, lyriikka ja draama). Oppilas kirjoittaa eri lajeja sekä tarkastelee vanhempia tekstejä nykyhetken näkökulmasta.
- Oppilas tutustuu proosan, lyriikan ja draaman peruskäsitteisiin (kuten henkilöhahmo, kertoja, miljö, aihe, teema, motiivi, puhuja, rytmi jne.)
- Opintokokonaisuuden aikana oppilas tekee havaintoja ja tutkii erilaisten ilmiöiden ja ympäristöjen tarinallisuutta ja moniaistisuutta sekä niiden vaikutusta sanataiteen tekemiseen.

- Oppilas antaa ja saa vertaispalautetta teksteistä sekä harjoittelee keskeneräisen tekstin kohtaamista ja muokkaamista ryhmän ja opettajan palautetta vasten.
- Sanataiteen aiheita ja lähtökohtia etsitään arjen ympäristöistä erityyppiset mediaympäristöt huomioiden. Vaihtoehtoisista ympäristöistä etsitään aiheita ja virikkeitä omaan kirjoitukseen.

2. Omaa ääntä etsimässä 8oh

Opintokokonaisuuden päätavoitteena on oman kirjallisen äänen löytäminen ja käyttäminen, inspiraation löytäminen ympäröivästä maailmasta ja rohkaistuminen kokeilemiseen ja eri lajityyppien käyttämiseen.

Tavoitteena on

- Ohjata oppilasta jäsentämään havaintojaan, ajatuksiaan ja tunteitaan sekä luomaan uusia maailmoja sanataiteen keinoin.
- Laajentaa oppilaan sanavarastoa ja kannustaa oppilasta luomaan rikasta kieltä ja raikkaita ilmaisutapoja.
- Madaltaa spontaanin kirjoittamisen kynnystä ja kannustaa oppilasta etsimään ilmaisun omaäänisyyttä ja luovuutta rohkeasti kokeilemalla ja hullutellen.
- Rohkaista oppilasta tutkimaan ympäröivää maailmaansa ja perehtyä ennakkoluulottomasti kirjallisuuteen ja erilaisiin monimediallisiin teksteihin.
- Harjaannuttaa oppilasta tuottamaan eri lajien mukaista sanataidetta, auttaa oppilasta ymmärtämään tekstien sisällön ja muodon suhdetta eli tyylien rakentumista. Opettaa tunnistamaan eri tyyllilajien ja alalajien erityispiirteitä.

Keskeiset sisällöt

- Ohjataan oppilasta havainnoimaan ympäristöä moniaistisesti. Kohtaavan kirjoittamisen ja yhdessä kirjoittamisen harjoitukset.
- Tutustutaan improvisaatiokirjoittamiseen, kannustetaan omien tekstien ääneen lukemiseen ja oman äänen vahvistamiseen palautetta vasten.
- Pohditaan ja omia kirjallisia teemoja ja hahmotetaan oman kiinnostuksen suuntia lukijana ja kirjoittajana.
- Monimediallisuuteen tutustuminen; muista taiteista, peleistä ja mediateksteistä inspiraation ammentaminen.
- Taiteiden väliseen vuorovaikutukseen ja intertekstuaalisuuteen ja kielen rekistereihin tutustuminen.
- Erilaisiin tekstilajeihin ja esimerkkiteksteihin perehtyminen. Totuttujen kaavojen tunnistaminen, niiden rikkominen – omaäänisyyden näkeminen moninaisuutena.

3. Tekstien maailmassa 60h

Opintokokonaisuuden päätavoitteena on ymmärtää lukeminen laajasti ja auttaa oppilasta löytämään oma kirjallinen makunsa sekä saamaan kirjallisuudesta tukea elämän eri tilanteissa.

Tavoitteena on

- Rohkaista oppilasta eläytymään lukemaansa ja kuulemaansa sekä jakamaan lukukokemuksiaan niin omalle sanataideryhmälle kuin laajemminkin.
- Kannustaa oppilasta tutustumaan sanataiteen eri lajeihin ja ilmaisukeinoihin.
- Rohkaista oppilasta luovaan lukemiseen ja löytämään erilaisia lukemisen tapoja suhteessa sanataiteen erilaisiin ympäristöihin.
- Auttaa oppilasta löytämään oma kirjallinen makunsa ja saamaan kirjallisuudesta niin iloa ja elämyksiä kuin tukea vaihteleviin elämäntilanteisiin.

Keskeiset sisällöt

- Kirjallisuuslähtöinen sanataideopetus.
- Kirjallisuuden alalajien esittely esimerkein ja itse kokeillen.
- Kirjavinkkaus opetuksen osana sekä opettajan että oppilaiden toteuttamana.
- Kirjallisuuskritiikkien kirjoittaminen ja esim. sosiaalisen median kanavissa jakaminen, osana isompaa julkaisemisen projektia.
- Kirjallisuuslähtöisen sanataideprojektin toteuttaminen. Esim. teoksen dramatisointi esitykseksi tai videoksi.
- Monimedialliseen fanifiktioon tutustuminen ja kirjoittaminen.
- Erilaisia mediasisältöjä hyödyntävien harjoitusten tekeminen, dialoginen prosessi eri mediasisältöjen välillä.

4. Taide prosessina 60h

Opintokokonaisuuden päätavoitteena on toteuttaa suurempi yhteinen projekti ja tutustua sen eri vaiheisiin yhdessä ryhmän kanssa.

Tavoitteena on

- Opetella yhdessä ideoimisen ja kehittelyn taitoja ja vastuun ottamista yhteisestä projektista.
- Kirjoitus- ja julkaisuprosessin tutuksi tekeminen oppilaalle.
- Käydä läpi vaiheet valmiiseen sanataideteokseen, joka voi olla esimerkiksi painettu kokonaisuus, lavarunoesitys, video tai sanataidenäyttely.
- Oppia ja harjoitella palautteen antamista ja vastaanottamista.
- Pohtia yhdessä, millaista on rakentava kritiikki ja miten sitä voi hyödyntää omien tekstien hiomisessa.
- Oppia sietämään keskeneräisyyttä, jota luoviin prosesseihin liittyy.
- Opetella omien tekstien jakamista, uskallusta, luottamusta ja kannustavan ilmapiirin rakentamista.

Keskeiset sisällöt

- Toteutetaan yksi suurempi, ryhmälähtöinen yhteinen projekti, joka voi olla esimerkiksi antologia, näyttely tai esitys. Kokonaisuus voi sijoittua myös taidekentän ulkopuolisiin toimintaympäristöihin, kuten vanhuslaitokseen tai päiväkotiin.
- Harjoitellaan aiheeseen sopivien tekstilajien kirjoittamista, prosessikirjoittamista, tekstien muokkaamista ja palautteen antamista ja saamista.
- Opitaan hyödyntämään ideoita mm. kirjallisuudesta, kuvataiteesta ja luonnosta.

4. Teemaopintojen kokonaisuudet, niiden tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet (200h)

4.1. Teemaopintojen kokonaisuudet ja niiden tavoitteet

Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. *Teemaopintojen tarjonta vaihtelee vuosittain.* Yhteisten opintojen (300h) lisäksi oppilas suorittaa 200h teemaopintoja. Teemaopinnot ovat oppilaalle vapaavalintaisia ja keskenään vaihtoehtoisia opintokokonaisuuksia. Ne voidaan ryhmäopetuksessa toteuttaa esimerkiksi siten, että opettaja tarjoaa oppilaille suoritettavaksi keskenään vaihtoehtoisia opintokokonaisuuksia, joita oppilas voi mahdollisuuksien mukaan toteuttaa itsenäisesti tai pienryhmässä. Teemaopinnot voivat sisältää myös itsenäisesti työstettyjä kokonaisuuksia. Opinnoissa korostuvat yhteisölliset tekemisen tavat, sanataiteen prosessit sekä sanataideteosten näkeminen osana toisten tekstien ja taideteosten verkostoa. Teemaopintojen osana voidaan julkaista taideteos painettuna, ääneen luettuna, mediasisältönä, lavaesiintymisenä tai muussa muodossa tai toteuttaa yhteisöllinen sanataideteos vaihtoehtoisessa toimintaympäristössä, kuten palvelutalossa, koulussa tai

sairaalassa. Teemakokonaisuudet linkittyvät kaikkiin yhteisten opintojen opintokokonaisuuksien tavoitealueisiin, mutta erityisesti taideprosessiin ja julkaisemiseen, jota tarkastellaan ja lähestytään monelta kannalta. Oppilas voi toteuttaa teemaopintojen osana esimerkiksi kotona työstetyn näytelmäkäsikirjoituksen, pienoisorunokokoelman tai novellin.

Teemaopintojen tavoitteet ja sisällöt

Tavoitteet

- Syvennetään oppilaan tuntemusta erilaisista medioista sekä niiden mahdollisuuksista osana sanataiteellisia prosesseja.
- Toteutetaan monimediainen prosessi muita taiteenaloja ja medioita hyödyntäen.
- Opetellaan yhdessä ennakkoluulotonta ideointia, suunnittelua ja prosessien loppuun saattamista.
- Harjaannutetaan oppilasta tuottamaan taidetta tavoitteellisesti yksin ja yhdessä erilaisia julkaisualustoja hyödyntäen.
- Kannustetaan ja rohkaistaan oppilasta jakamaan ja julkaisemaan sanataideteoksiaan eri foorumeissa.
- Kannustetaan oppilasta ymmärtämään luomisprosessin eri vaiheita omassa taiteen tekemisen tavassaan ja tutkimaan eri mediatekstien syntyprosesseja.
- Harjoitetaan oppilasta antamaan ja vastaanottamaan palautetta prosessin eri vaiheissa.

Keskeiset sisällöt

- Monimediaisessa teemakokonaisuudessa työskennellään projektiluontoisesti sanataiteen ja eri mediaformaattien kanssa (esim. Sosiaalinen media, erilaiset fandomit, sanomalehdet ym.)
- Valmistetaan monimediainen teoskokonaisuus, joka voi ammentaa myös muista taiteen aloista.
- Prosessin lopputulos voi olla vaihtelevissa mediaympäristöissä toteutettu näyttely, tilallinen installaatio, videoteos (tai niiden sarja) tai

esitystaiteesta ammentava sarja.

4.2. Teemaopintojen tarjonta ja laskennalliset laajuudet

Kirja astuu kansistaan	1-3	40h
Pelikirjoittaminen	1-3	40h
Soveltava sanataide	1-3	40h
Ideasta käsikirjoitukseen	1-3	40h
Lavarunous		20h
Kirjavinkkivideot		20h
Portofoliotyöskentely		20h
Digitarinat		10h
Videorunot		10h
Kuvataide ja kirjallisuus		10h
Taidekritiikki		10h
Äänirunous		10h
Somesanataide		10h
Minäkuvat ja sinäkuvat		10h
Taidetta yli rajojen		10h

Yhdessä kerrotut tarinat	10h
Musiikki ja sanataide	10h
Sanataiteen tapahtumat	10h
Tekstin esittäminen	10h
Muistot paperille	10h

5. Oppimisen arviointi, oppimäärän yksilöllistäminen, yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa

5.1. Oppimisen arviointi ja todistus

Sanataidekoulussa oppilaita ei arvioida numeerisesti. Arviointi tukee oppilaiden opinnoissa edistymistä ja tavoitteiden saavuttamista. Arviointi perustuu havaintoihin ja näkemykseen kielestä tyylin ja merkitysten luomisen pohjana. Palaute tukee oppilaiden oman taiteilijuuden kehittymistä, omien tavoitteiden asettamista ja edistymisen seuraamista suhteessa niihin. Oppimista arvioidaan aina myönteisesti ja kannustavasti ja sen pohjana on oppilaan oma henkilökohtainen kasvu ja kehitys. Oppilaat saavat henkilökohtaista palautetta opettajaltaan, mutta myös itsearviointilla ja vertaispalautteella on tärkeä rooli arvioinnissa. Arviointi kohdistuu ainoastaan työskentelyyn ja osaamiseen, ei oppilaan persoonaan. Arvioinnin ja palautteen antamisessa otetaan huomioon oppilaiden itsetunnon ja myönteisen minäkuvan kehittyminen. Sanataiteen yleisen oppimäärän arvioinnin kohteet kiinnittyvät tavoitealueisiin, jotka ovat sanataiteen tuottamisen taidot, sanataiteen tulkitsemisen taidot sekä oppimaan oppimisen, itsereflektion ja prosessinhallinnan taidot. Sanataiteen yhteisissä opinnoissa jatkuvan arvioinnin tehtävänä on tukea perustaitojen harjoittelua. Arvioinnissa painottuvat erityisesti sanataiteen tuottamisen ja sanataiteen tulkitsemisen

taidot sekä oppimaan oppimisen taidot. Sanataiteen teemaopinnoissa jatkuvan arvioinnin tehtävänä on tukea sanataiteen taitojen laajentumista. Arvioinnissa painottuvat sanataiteen tuottamisen taitojen lisäksi reflektoinnin ja prosessinhallinnan taidot.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2017 mukaan oppilas saa taiteenalan yleisestä oppimäärästä todistuksen, johon on kerätty tiedot hänen suorittamistaan opinnoista. Kun oppilas on suorittanut sekä yleisen oppimäärän yhteiset opinnot että teemaopinnot, hän saa oppimäärästä päättötodistuksen. Todistus sisältää merkinnät oppilaan suorittamista yleisen oppimäärän yhteisten opintojen ja teemaopintojen opintokokonaisuuksista. Todistukseen ei merkitä arvioita oppilaan osaamisesta tai edistymisestä. Todistus pohja on tämän opetussuunnitelman liitteenä.

5.2. Yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa

Opetussuunnitelma toimitetaan kaikille vanhemmille oppilaan ilmoittautumisen yhteydessä. Vuorovaikutukseen kodin ja sanataidekoulun välillä kannustetaan. Tarvittaessa opetussisällöistä ja käytännöistä sekä oppilaan kuulumisista keskustellaan puhelimitse, sähköpostitse tai opetustuntien yhteydessä. Tapahtumista tiedotetaan vanhemmille ja muille kiinnostuneille sosiaalisen median ja blogin kautta. Vanhemmilta pyydetään kirjallista palautetta lukuvuoden lopussa. Sanataidekoulu hyödyntää opetuksen kehittämisessä Virvatuli-itsearviointimallia.

Sanataidekoulu Kita toimii laajasti yhteistyössä alueen muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Sanataidekoulu pyrkii lisäämään taiteen perusopetuksen tunnettuutta ja kasvattamaan sen profiilia tiiviissä yhteistyössä alueen muiden taiteen perusopetusta tarjoavien organisaatioiden kanssa. Sanataidekoulu tekee tiivistä yhteistyötä myös Suomen Sanataideopetuksen seuran sekä muiden Suomessa toimivien sanataidekoulujen kanssa.

6. Oppimäärän yksilöllistäminen ja henkilökohtainen opetussuunnitelma

Mikäli oppilas ei vammaisuuden, sairauden tai muun näihin verrattavissa olevan syyn vuoksi kykene opiskelemaan oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaisesti, opetussuunnitelman tavoitteita voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaan edellytyksiä. Tällöin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opiskelun tavoitteet, opiskeluaika, opetuksen toteuttamistapa, tarvittavat tukitoimet, mahdolliset suoritukset ja arviointimenettely. Myös ylöspäin eriyttäminen on mahdollista. Edistyneillä oppilailla on oikeus saada ohjausta ja palautetta eriyttäviin tehtäviin. Tarvittaessa voidaan yhdessä oppilaan ja vanhempien kanssa harkita seuraavaan ikäryhmään siirtymistä, mutta ensisijaisesti suositellaan eriyttämistä oman ikätason ryhmässä, jolloin muu kehitys on todennäköisemmin lähempänä oppilaan omaa tasoa.

7. Sanataidekoulun toiminnan kehittäminen

Sanataidekoulu Kita pyrkii vakiinnuttamaan toimintansa osana taiteen perusopetusta Varsinais-Suomessa. Sanataidekoulu seuraa aktiivisesti kulttuurissa tapahtuvia muutoksia ja reagoi niihin joustavasti. Tämä toteutuu ylläpitämällä opettajien ammattitaitoa sekä opetusvälineitä ja menetelmiä. Pitkällä aikavälillä sanataidekoulu pyrkii laajentamaan sanataiteen perusopetuksen tarjontaa kattavammin maakuntaa koskevaksi.

Sanataidekoulun on mahdollista toteuttaa myös varhaisiän sanataidekasvatusta, jonka tavoitteena on rohkaista lasta käyttämään mielikuvitustaan, osallistumaan leikkiin ja vuorovaikutukseen. Varhaisiän sanataidekasvatus tutustuttaa lasta lastenkirjallisuuteen – runojen, lorujen ja tarinoiden maailmaan – sekä innostaa ja rohkaisee kertomaan

omia tarinoita sekä kuuntelemaan ja lukemaan. Sanataidekoulu voi tarjota ryhmätoimintaa ja yksittäisiä kursseja myös aikuisille.

TAULUKOT: Opintojen keskeiset sisällöt ja laskennallisten laajuuksien erittely

Sanataiteen yhteiset opinnot, yhteensä 300h

Opintokokonaisuus	Taso	Tunnit	Tavoitealueet
Kirjoittajaksi kasvaminen	1	40 h	Tutustutaan sanataiteen yksinkertaisiin peruskäsitteisiin ja opitaan käyttämään näitä omista teksteistä. Opetellaan palautteen antamista ja vastaanottamista.
Tekstien maailmassa	1	40h	Löydetään inspiraatiota ja tarinoiden aineksia leikkien, seikkaillen ja havainnoiden.

			Tutustutaan kaunokirjallisuuden päälajeihin ja erilaisiin mediateksteihin.
Omaa ääntä etsimässä	1	4oh	Harjoitellaan improvisaatiokirjoittamista, tehdään aisti- ja kehoallisia harjoituksia, harjoitellaan omien kokemusten hyödyntämistä tarinoissa.
Taide prosessina	1	4oh	Opetellaan ryhmätyötaitoja, projektien suunnittelemista ja loppuun viemistä yksi ja yhdessä. Toteutetaan teos itsenäisesti tai pienryhmässä.

Omaa ääntä etsimässä	9–11	20h	Opintokokonaisuuden päättävöitteena on oman kirjallisen äänen löytäminen ja käyttäminen, inspiraation löytäminen ympäröivästä maailmasta ja rohkaistuminen kokeilemiseen ja eri lajityyppien käyttämiseen.
RYHMÄ II			
Opintokokonaisu us	Ikä- vuodet	Tunni t	Tavoitealueet

Omaa ääntä etsimässä	2	20h	Tehdään tutkimusretkiä lähiympäristöön sekä aisti- ja havainnoimisharjoituksi a. Tehdään vierailu esim. teatteriin tai museoon ja kirjoitetaan koetusta. Harjoitellaan improkirjoittamista.
Kirjoittajaksi kasvaminen	2	20h	Tutustutaan draamaan, monologiin ja dialogiin. Tehdään proosan peruskäsitteistöön keskittyviä harjoituksia (esim. henkilöhahmo, kertoja, miljöö, juoni, tarina) ja lyriikan peruskäsitteisiin keskittyviä harjoituksia (esim. säejako, puhujuus, rytmi, kuvallisuus).
Vapaavaintaisia teemaopintoja	2	20h	Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee.

Vapaavalintaisia teemaopintoja,	2	40h	Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee.
Tekstien maailmassa	2	20h	Tutustutaan kirjallisuuden lajeihin (proosan ja lyriikan lajityypit), opetellaan kritiikin kirjoittamista, tehdään kirjavinkkivideoita. Harjoitellaan improvisoitua kerrontaa ja kirjoitetaan fanifiktiota.
Vapaavalintaisia Teemaopintoja	2	40h	Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee.

Taide prosessina	2	20h	Tehdään tyyliharjoituksia ja opetellaan kirjallista kontekstia sekä tutkitaan intertekstuaalisuutta. Tutustutaan prosessikirjoittamiseen. Opetellaan tekstin kommentointia, palautteen saamista, tekstin työstämistä ja julkaisua.
RYHMÄ III			
Pääsisällöt	taso	Tunnit	Tavoitealueet
Kirjoittajaksi kasvaminen	3	20h	Syvennyttään proosan, draaman ja lyriikan käsitteistöön. Opetellaan kliseen ja pastissin kirjoittamista. Opetellaan muotojen ja kielen rekisterien tunnistamista ja tekstin monipuolista tuottamista. Harjoitellaan muodon rikkomista.

Vapaavalintaisi a teemaopintoja	3	40h	Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee.
Omaa ääntä etsimässä	3	20h	Perehdytään eri genreihin (scifi, spefi, huumori, dekkari) ja tyylihin, ja kehitetään omaa tyyliä kirjallisuuden perinteitä vasten. Syvennetään itseilmaisua, kehitetään itsearviointia ja palautteen antoa toisille niin suullisessa kuin kirjallisessa muodossa.
Vapaavalintaisi a teemaopintoja	3	60h	Sanataiteen yleisen oppimäärän teemaopinnoissa syvennetään yhteisissä opinnoissa opittua. Teemaopintojen tarjonta vaihtelee.
